CONSTRUCȚII CAUZATIVE PERIFRASTICE ÎN LIMBA ROMÂNĂ VECHE: MODURI ȘI TIMPURI

CAMELIA UȘURELU[1]

Facultatea de Litere, Universitatea din București

OLD ROMANIAN PERIPHRASTIC CAUSATIVE CONSTRUCTIONS: MOODS AND TENSES

Abstract

The author describes analytic causative constructions in Old Romanian: she makes an inventory of the mood and tense forms of the verbs which occur in the embedded clause, distinguishes among several types of causation (direct / indirect, strong / neuter / weak) and several degrees at which the causee subject controls the action expressed by the second verb in the structure (subjunctive, infinitive, indicative or supine). The comparison between the large number of causative verbs followed by the subjunctive and the significantly smaller number of causative verbs followed by an infinitive indicates that causative constructions were among the first syntactic structures where the infinitive was replaced by the subjunctive.

Keywords: *causative / factitive, causative operator, causer, causee, types of causation, subjunctive vs. infinitive in embedded clauses.*

Construcțiile cauzative / factitive perifrastice (analitice) presupun existența a două evenimente: evenimentul cauzator (reprezentat de verbul operator – V_1)

[1] **Camelia Uşurelu** este conferențiar doctor la Departamentul de Lingvistică din Facultatea de Litere a Universității din Bucureşti, unde predă cursuri de morfologie, sintaxă, morfosintaxă şi semantică, istoria limbii române literare şi stilistică funcţională. Este autoarea cărţilor *Categoria factitivului în limba română* (2005) şi *De la sintaxă la semantică* (2011), precum şi coautoare la volumele *Teste de limba română. Paşaportul lingvistic european* (2006) şi *Limba română ca limbă străină. Dosare pedagogice* (2006). A publicat studii în reviste şi în volume colective din ţară şi din străinătate, ocupându-se de: factitivul/cauzativul românesc, cliticele pronominale în limba română veche, numele de profesiuni în româna actuală, criteriul sintactic în relaţiile semantice de echivalenţă, construcţiile partitive şi pseudopartitive în limba veche, infinitivul în limba veche, aproximarea prin numeral şi prin construcţii partitive în limba veche etc.; e-mail: cameliausurelu20@gmail.com.

BDD-A22809 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 04:03:01 UTC)

și evenimentul cauzat (reprezentat de V_2). Verbul operator[2] conferă sens cauzativ construcției, iar V_2 exprimă conținutul semantic al acțiunii. Impulsul exercitat de evenimentul cauzator poate cădea asupra evenimentului cauzat cu o forță mai mare sau mai mică. În cazul operatorului factitiv *a sili*, de exemplu, gradul de constrângere în realizarea acțiunii exprimate de V_2 este foarte mare. Semnificația operatorului cauzativ exprimă o relație de *cauzare coercitivă*. În construcțiile cauzative cu operatorii *a lăsa* sau *a ruga*, însă, gradul de constrângere este mic, cei doi operatori exprimând o relație de *cauzare atenuată*. Operatorul *a face* poate apărea în construcții în care relația dintre evenimentul cauzator și evenimentul cauzat este fie de cauzare coercitivă, fie de cauzare atenuată. De aceea considerăm că *a face* exprimă *cauzarea neutră*, construcția factitivă perifrastică cu operatorul *a face* putând fi considerată prototipică (Uşurelu 2005: 40).

În construcțiile cauzative analitice, distingem prezența a doi actanți, subiectul cauzator, care reprezintă „forța cauzării“ (Vega 1998), și subiectul cauzat, receptor al cauzării și agent al acțiunii exprimate de V_2. Dacă V_2 este un verb de stare, subiectul cauzat va îndeplini rolul tematic Experimentator. Textele[3] care ne-au servit la alcătuirea unui corpus sunt reprezentative pentru secolele al XVI-lea – al XVIII-lea și acoperă o mare varietate stilistică (texte populare, traduceri de texte religioase, predici, interpretări ale textelor religioase, romane, cronici, scrisori, documente originale). În corpusul supus analizei, am înregistrat 23 de verbe cu statut de operator cauzativ*: a amăgi, a căuta, a chema, a da, a face, a grăbi, a ispiti, a împinge, a îndemna, a înfrâna, a învăța, a lăsa, a opri, a orândui, a pleca, a pofti, a porni, a porunci, a pune, a ruga, a sfătui, a sili* și *a trimite.*

Gradul de afectare a subiectului cauzat este diferit, fiind determinat de caracteristicile semantice ale operatorului. Construcțiile cauzative cu operatorii *a sili*, *a opri*, *a înfrâna* și *a pune* (cu sensul „a forța“) pun în evidență rezultatul final al acțiunii, subiectul afectat de acțiunea cauzativă neputând controla acțiunea. În această situație, cauzalitatea este concepută ca un act real. În construcțiile cu operatorii *a lăsa*, *a ruga*, *a pofti*, *a sfătui*, subiectul are o independență mai mare. Acțiunea cauzată este concepută în punctul său inițial, subiectul având capacitatea de a controla realizarea acțiunii, deci fiind în mai mică măsură afectat de acțiunea cauzativă.

În limba română veche, V_2 din construcțiile cauzative poate fi la modul conjunctiv, la modul indicativ, la infinitiv sau la supin. În corpusul supus analizei, predomină tiparul cauzativ cu V_2 la modul conjunctiv. Din cei 23 de operatori înregistrați în limba veche, 21 de verbe se construiesc cu conjunctivul:

---

[2] „Verbul operator este un element de expresie minimal asociat sistematic cu semnificația cauzativă, având rolul de a alcătui construcții cauzative cu diferite organizări sintactice.“ (Uşurelu 2005: 88)

[3] În *Manuscrisul de la Ieud* și în *Pravila ritorului Lucaci* nu am înregistrat nicio construcție cauzativă perifrastică.

BDD-A22809 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 04:03:01 UTC)

(1) A FACE:
  a) *Dreptatea Ta M-**au făcut să vărs** tot sângele Mieu* (Miniat: 367)
  b) *e acesta **face**-i de **să se pocăiască*** (Cazania II: 61)
(2) A LĂSA:
  a) *pentru ce **să lase** pre ucenici **să se turbure*** (Antim, *Didahii*: 176)
  b) *atunce voinicii tăiară funrea luntrișoarei și **lăsară** ea **să se scadză*** (*Codicele Voronețean*: 320)
(3) A PUNE: *și-l **puse să se sălășluiască** în Edem* (Moxa: 351)
(4) A ÎNDEMNA: *cu cuvinte de mângâiare **să**-l **îndémne să se ispoveduiască*** (Antim, *Scrieri*: 93)
(5) A SILI: *și **silesc** pre toți oamenii **să să căsătorească*** (Varlaam: 211)
(6) A OPRI: *ceia ce mergea înainte **opriră** lui **să tacă*** (Cazania I: 129)
(7) A ÎNVĂȚA: ***învățase** pre Nicoriță armașul **să**-l **ducă** să vadză perirea celorlalți* (Costin, *Letopisețul*: 60)
(8) A DA: *Cum îți **déte** Dumnezeu **să vezi** toate văzutele și nevăzutele*? (*Alexandria*: 70)
(9) A AMĂGI: *pentru aceea **amăgiia** pre vrăjitori **să margă** să-i spuie de prunc* (*Patru apologii*: 25)
(10) A POFTI:
  a) ***poftiră** pre craiul **să**-l **lase** în pace* (Ureche: 29)
  b) *[Dumnezeu] carele **poftéște** pre toț oamenii **să se mântuiască*** (Antim, *Didahii*: 81)
  c) *și-l **va pohti** preotul **să**-i **fie** de agiutoriu la Svânta Liturghie* (*Șeapte taine*: 213)
(11) A PORUNCI: *i-**au poruncit** Dumnezeu **să** ne **sue** în munte* (Antim, *Didahii*: 75)
(12) A ÎNFRÂNA: *ca când **am înfrâna** pre trupul nostru **să nu pohtească** lucrurele ceștii lumi* (Cazania I: 147)
(13) A CHEMA: *Domnul Dumnedzeul jidovilor ne-**au chiemat** pre noi **să mérgem** cale de trei zile în pustiu* (Antim, *Didahii*: 207)
(14) A TRIMITE:
  a) *cela ce **va trimete** pre altul **să facă** scrisori cu sudălmi* (*Cazania lui Varlaam*: 161)
  b) *și l-**au trimisu**-l Domnul Dumnădzău din raiul desfătării **să lucreadze** pământul* (Dosoftei, *Parimiile*: 118)
(15) A GRĂBI: ***grăbindu**-l **să se culce** cu dânsa* (*Sindipa*: 362)
(16) A RUGA: *și-l **rugară să**-i **miluiască*** (Cazania I: 125)
(17) A ÎMPINGE: ***împins** eu însumi de un zel dumnezeiesc **s**-o **tipăresc** în folosul tuturor* (Antim, *Scrieri*: 147)
(18) A SFĂTUI: *mulți, cari-i era priietini, îl **sfătuia să nu să puie** împrotiva veziriului* (Costin, *Letopisețul*: 94)
(19) A ORÂNDUI:
  a) *pre carele l-**au orânduit** Dumnedzeu **să hie** curățire pentru credință cu sângele lui* (Varlaam: 216)
  b) *care **era orânduit** de cătră Dumnedzău **să nu vadză** moartea până nu va videa pre Hristos Dumnedzău* (*Patru apologii*: 45)
(20) A PORNI: *l-**au pornit** [pre Mihai vodă] iară **să margă** să strângă oști* (Costin, *Letopisețul*: 56)
(21) A PLECA: *l-au petrecut [pre Costin postelnicul] cu cinste și cu conace, până la Gălați, **plecându**-l **să vie** la împăcăciune cu boierii* (Costin, *Letopisețul*: 100).

În corpusul supus analizei, am înregistrat numai 10 operatori cauzativi construiți cu infinitivul. Dintre acești operatori cauzativi, 8 se construiesc în variație liberă cu infinitivul și cu conjunctivul, ceilalți 2 operatori (*a căuta* și *a ispiti*) prezintă doar construcții cu infinitivul:

BDD-A22809 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 04:03:01 UTC)

(22) A FACE:
a) *pre al meu ziditoriu […]* ***a****-l* ***uita*** *mă* ***vei face*** (Cantemir, *Divanul*: 31)
b) *Caută pre pământu și* ***face****-l* ***a tremura*** (Coresi, *Molitevnic*: 202)
c) ***fă*** *noi destoinici* ***a fi*** (*Liturghierul lui Coresi*: 137)
(23) A LĂSA:
a) *[Domnul]* ***lăsă*** *vântul* ***a veni*** *spre pământ și scădzură apele.* (*Palia*: 31)
b) *Pofta acestuia* ***a veni*** *întru lume* ***va lăsa*** *Dumnezeu.* (*Evanghelie învățătoare*: 191)
(24) A ÎNDEMNA: *ne* ***îndeamnă****[…]* ***a zice*** *puține cuvinte pentru dânsa* (Antim, *Didahii*: 29)
(25) A PUNE: *Altă cruce care omului usebi cuiș* ***pune*** *Dumnezeu* ***a purta*** *și* ***a păți*** (Cazania I: 149)
(26) A SILI: *îl* ***silesc*** *cu elineasca* ***a sluji*** *Liturghie limbă* (Dosoftei, *Dumnezăiasca Liturghie*)
(27) A ÎNVĂȚA:
a) ***Învață****-me* ***a face*** *voia ta, că tu ești Dumnedzău mieu.* (*Psaltirea Hurmuzaki*: 206)
b) *Însuși Dumnedzău […] pre toți direpții-i* ***învață a face*** *pre voia lui Dumnedzău.* (*Evanghelie învățătoare*: 170)
(28) A DA: ***dă*** *noauo cu o gură și cu o inemă* ***a*** *te* ***slăvi*** (*Liturghierul lui Coresi*: 143)
(29) A OPRI: *dragostea, cu carea în zădar ardeam, adevărul* ***a cunoaște*** *mă* ***opriia*** (Cantemir, *Istoria* II: 22)
(30) A CĂUTA:
a) *leșii* ***au căutatŭ*** *turcilor* ***a să da*** *înapoi* (Costin, *Letopisețul*: 82)
b) *i-****au căutatŭ a lăsa*** *Suceava și* ***a năzui*** *spre Hotin* (Costin, *Letopisețul*: 50)
(31) A ISPITI: *[adevărul]* ***a*** *ți-l* ***dovedi*** *mă* ***ispiteam*** (Cantemir, *Istoria* II: 16).

În construcțiile cauzative perifrastice din româna veche, conjunctivul și infinitivul sunt sinonime. În construcțiile cauzative perifrastice în care V_2 este la conjunctiv sau la infinitiv, acțiunea exprimată de V_2 este posterioară celei exprimate de verbul operator. Realizarea ei depinde de voința subiectului cauzat, care, cu excepția construcțiilor cu operatorii *a sili*, *a înfrîna*, *a opri*, are capacitatea de a controla acțiunea. Dacă realizarea acțiunii nu depinde de voința subiectului cauzat, între evenimentul cauzator și cel cauzat se stabilește o relație de *cauzare directă*. Dacă realizarea acțiunii este controlată de subiectul cauzat, relația dintre cele două evenimente este de *cauzare indirectă*.

Numărul mare de operatori construiți cu conjunctivul în limba veche[4], chiar în textele din secolul al XVI-lea, în comparație cu operatorii care admit și / sau combinarea cu infinitivul, denotă faptul că structurile cauzative perifrastice sunt printre primele construcții în care infinitivul a fost înlocuit cu conjunctivul.

Tiparul *operator + de + verb la indicativ* caracterizează, în general, textele influențate de limba vorbită (*Sindipa*, *Floarea darurilor*, *Alexandria*, cronica lui Ion Neculce). În limba actuală, tiparul se păstrează numai în limbajul popular, în variație cu structura *operator + să + conjunctiv* (Ușurelu 2005: 115). În limba veche, însă, tiparul se înregistrează și în textele lui Miron Costin, reprezentant al direcției savante, sau în textele religioase (traducerile sau interpretarea textelor biblice: *Codex Sturdzanus*, *Didahiile* lui Antim Ivireanul, *Patru apologii creștine*).

[4] C. Frîncu (1969: 75) pune în legătură înlocuirea infinitivului prin conjunctiv cu desemantizarea și fixarea lui *să* (< lat. *si* „dacă“) la conjunctiv.

BDD-A22809 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 04:03:01 UTC)

În textele supuse analizei, am înregistrat șapte operatori cauzativi care se combină cu un verb la indicativ:

(32) A FACE:
  a) *Iară pre Filip îl* ***făcuse*** *nişte boiari* ***de****-şi* ***lăsase*** *împărăteasa lui.* (*Alexandria*: 19)
  b) *îl* ***făcea de torcea*** *ca muierile* (*Floarea darurilor*: 125)
  c) *l-****ai făcut de-au câştigat*** *lăcaşurile şi fericirile cele cereşti* (Antim, *Didahii*: 106)
  d) *şi foarte mă* ***face de mă minunez*** (Antim, *Didahii*: 150)
  e) *aceşti oameni toţi către Domnedzeul ei* ***face****-i-****va de pleca-se-vor*** (*Codex Sturdzanus*: 287)
(33) A PUNE:
  a) ***punea de****-i* ***învăța*** (Costin, *De neamul*: 259)
  b) ***au pus*** *Costantin-vodă* ***de*** *i-****au tăiat*** *capul în Roman* (Neculce: 68)
(34) A LĂSA: *l-****au lăsat de au omorât*** *pre fiiul său* (*Sindipa*: 357)
(35) A ÎNDEMNA: *şi-ncă [Costantin-vodă]* ***au îndemnat*** *şi pi nişte datornici ai lui Mihai-vodă* ***di*** *l-****au pârât*** (Neculce: 158)
(36) A AMĂGI: *Şi după ce-au mărsu dup-acel grec,* ***au amăgit****-o* ***de au dat*** *bani.* (Neculce: 71-72)
(37) A TRIMITE: ***Trimisă*** *apoi Dumnedzău pre Moiséi* ***de****-i* ***scoase*** *de-acoló*. (*Patru apologii*: 36)
(38) A PORNI: *că-i* ***pornise*** *Radul vodă [...]* ***de merseră*** *cu pâră la Poartă* (Costin, *Letopiseţul*: 63).

În construcțiile cauzative perifrastice de mai sus, atât operatorul cauzativ (V_1), cât și al doilea verb sunt, în general, la un timp trecut: perfect compus, imperfect, mai mult ca perfect sau perfect simplu. Izolat, apar construcții în care ambele verbe sunt fie la indicativ prezent, fie la viitor.

În construcțiile pe care le-am înregistrat predomină perfectul compus. Din punct de vedere modal, perfectul compus exprimă o acțiune reală, iar din punct de vedere aspectual, o acțiune încheiată (Călărașu 1987: 96). Acțiunile exprimate de V_1 și de V_2 sunt în raport de posterioritate. Utilizarea perfectului compus în construcțiile cauzative perifrastice duce la accentuarea caracterului *încheiat* al acțiunii:

(39) *l-****au lăsat de au omorât*** *pre fiiul său* (*Sindipa*: 357).

Acțiunea exprimată prin imperfect nu implică o limită finală. Utilizarea imperfectului dă impresia unei acțiuni prelungite în spațiul temporal, iar, în anumite contexte, asociază acțiunii reale, trecute, o semnificație suplimentară de acțiune repetabilă (Călărașu 1987: 93):

(40) ***punea de****-i* ***învăța*** (Costin, *De neamul*: 259).

Deși, de obicei, valoarea imperfectului este de simultaneitate în limitele duratei reale a acțiunilor care intră în raport de concomitență (Călărașu 1987: 96), în construcţiile cauzative analitice, acțiunea exprimată de V_2 este posterioară celei

BDD-A22809 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 04:03:01 UTC)

exprimate de V_1. Această trăsătură este o dovadă în plus a sinonimiei dintre imperfect și perfect compus în construcțiile cauzative.

Sinonim cu perfectul compus, perfectul simplu are puține apariții în construcțiile cauzative. Folosit ca timp al narației începând cu secolul al XIX-lea, perfectul simplu apare, în limba veche, în construcțiile cauzative din scrierile care interpretează textul biblic (*Patru apologii creștine*). În construcțiile cauzative, perfectul simplu redă un trecut nedefinit:

(41) *trimisă apoi Dumnedzău pe Moiséi* ***de****-i* ***scoase*** *de-acoló*. (*Patru apologii*: 36).

Mai mult ca perfectul exprimă din punct de vedere modal o acțiune reală, iar din punct de vedere aspectual, o acțiune încheiată. Din punct de vedere temporal, acțiunea redată prin mai mult ca perfect este anterioară momentului enunțării (Călărașu 1987: 117):

(42) *îl* ***făcuse*** *niște boiari* ***de****-și* ***lăsase*** *împărăteasa* (*Alexandria*: 19).

Ca și în cazul celorlalte timpuri trecute, acțiunea exprimată prin V_2 este posterioară celei exprimate prin operatorul cauzativ V_1. În construcțiile cauzative, mai mult ca perfectul este sinonim cu conjunctivul.

Viitorul are puține ocurențe în construcțiile cauzative perifrastice din limba veche. În corpusul supus analizei, am înregistrat o singură construcție în care V_1 și V_2 exprimă două acțiuni viitoare aflate în raport de posterioritate. Construcția apare într-o traducere religioasă din secolul al XVI-lea, *Codex Sturdzanus*. Deși valența temporală a viitorului (de acțiune care urmează să se producă) poate influența într-o anumită măsură caracterul real al acțiunii (Călărașu 1987: 164), în construcțiile cauzative, acțiunile exprimate de cele două verbe sunt acțiuni reale[5]:

(43) *acești oameni toți către Domnedzeul ei* ***face****-i****-va*** ***de pleca-se-vor*** (*Codex Sturdzanus*: 287).

Indicativul prezent este slab reprezentat în construcțiile cauzative din limba veche. Ca și în cazul timpurilor trecute, se poate observa sinonimia dintre indicativ și conjunctiv în acest tip de construcții. Raportul dintre acțiunea exprimată prin V_2 și cea exprimată prin operatorul cauzativ este de posterioritate:

(44) *Și foarte mă* ***face de mă minunez***. (Antim, *Didahii*: 150).

În construcțiile cauzative perifrastice cu indicativul, operatorul cauzativ și cel de-al doilea verb, care exprimă conținutul semantic al acțiunii, sunt la

[5] Berea-Găgeanu (1979: 140) consideră că viitorul se situează pe axa non-realului (potențial, subiectiv).

BDD-A22809 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 04:03:01 UTC)

același timp al indicativului. Prin urmare, spre deosebire de *să*, conjuncția *de* impune o anumită concordanță lingvistică între acțiunile exprimate de V_1, respectiv, V_2 (Uşurelu 2005: 114). Această concordanță se respectă parțial, atunci când nu sunt la același timp, dar sunt amândouă la un timp trecut:

(45) *și-l* ***făcură de torcea*** *ca muierile* (*Floarea darurilor*: 125)

sau nu se respectă, atunci când V_1 este la un timp trecut, iar V_2 este la prezent:

(46) *m-****au făcut de-s*** *fur* (*Floarea darurilor*: 134).

Exemplele de acest tip se înregistrează numai în *Floarea darurilor*, un text popular din secolul al XVI-lea. De altfel, *Floarea darurilor* este singurul text în care am înregistrat numai construcții cauzative cu indicativul[6], în celelalte texte de limbă veche (scrisori, documente particulare, acte oficiale), fie predomină tiparul cauzativ cu V_2 la conjunctiv:

(47) ***să*** *le* ***poruncești să*** *le* ***facă*** *cu grabă* (Iorga, SN: 127)
(48) *iară eu tătarul* ***să fac să nu*** *mai* ***vie*** *întru ajutoriul turcilor* (DÎR: 129),

fie apar ambele tipare în variație liberă (Uşurelu 2005: 113):

(49) *l-****au îndemnat de au grăbit****-o* (Neculce: 82)
(50) *îl* ***îndemna să facă*** *pace* (Neculce: 113).

Deși, în construcțiile cauzatize perifrastice din limba veche, indicativul este sinonim cu conjunctivul, în construcțiile în care V_2 este la conjunctiv nu se mai realizează o concordanță lingvistică:

(51) *noi l-****am lăsat*** *numai* ***să se înpace*** *cu acei omini* (Iorga 1638: 66).

În textele supuse analizei, am înregistrat un singur operator cauzativ (*a îndemna*) care se construiește cu V_2 la supin:

(52) *și mai mult* ***îndemná*** *muierile pre tânăr* ***la împreunat*** (*Sindipa*: 387)
(53) *Acesta* ***îndemna*** *pre Grigorie-vodă tot* ***la luat***. (Neculce: 146)

În construcțiile cauzative din limba veche, supinul este sinonim cu conjunctivul. În limba actuală, însă, în construcțiile cauzative, supinul are o conotație depreciativă: agentul (care este subiectul operatorului cauzativ) consideră că voința și dorința subiectului cauzat nu trebuie luate în considerare. În acest caz, operatorul cauzativ primește sensul „a forța“. În limba actuală, în majoritatea construcțiilor cu supin apare operatorul *a pune* (*O* ***pun la curățat*** *cartofi*.)

[6] Mioara Avram (1960: 109) consideră că *de* este o conjuncție caracteristică limbii populare și limbii vorbite.

BDD-A22809 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 04:03:01 UTC)

În româna veche, predomină construcțiile cu V_2 la conjunctiv și, în anumite tipuri de texte, construcțiile cu V_2 la indicativ. Construcțiile cu V_2 la infinitiv sunt întâlnite destul de frecvent în textele din secolul al XVI-lea, dar se reduc cantitativ în secolele următoare. Cel mai puțin reprezentat este tiparul cu V_2 la supin, care caracterizează textele populare și textele influențate de oralitate. Tiparul cu V_2 la indicativ, caracteristic multor texte din secolele al XVI-lea – al XVII-lea, își reduce frecvența în secolul al XVIII-lea, când devine o marcă a oralității. În limba veche, însă, în construcțiile cauzative perifrastice, conjunctivul, infinitivul, indicativul și supinul funcționează ca sinonime.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Avram, M., 1960, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, București, Editura Academiei Române.

Berea-Găgeanu, E., 1979, *Viitorul în limba română*, București, Tipografia Universității din București.

Călărașu, C., 1987, *Timp, mod, aspect în limba română în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, București, Tipografia Universității din București.

Frîncu, C., 1969, „Cu privire la « Uniunea Lingvistică Balcanică ». Înlocuirea infinitivului prin construcții personale în limba română veche“, în *Anuar de lingvistică și istorie literară*, tom XX, Iași, pp. 69-116.

Ușurelu, C., 2005, *Categoria factitivului în limba română*, București, Editura Universității din București.

Vega, M.-A, 1998, *Construcciones causativas con infinitivo en el español medieval. Estructura y Evolución*, México, El Colegio de México.

Surse

Antim Ivireanul, *Didahii*, în *Opere*, ediție de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, Editura Minerva, 1972.

Cantemir, Dimitrie, *Divanul sau Gâlceava înţeleptului cu lumea*, ediție de Virgil Cândea, Bucureşti, Editura Minerva, 1990.

Cantemir, Dimitrie, *Istoria ieroglifică*, ediție de P.P. Panaitescu și Ion Verdeș, Bucureşti, Editura Minerva, 1983.

Carte românească de învățătură (*Cazania lui Varlaam*, 1643), Bucureşti, Editura Academiei Române, 1961.

Codex Sturdzanus, ediție de Gh. Chivu, București, Editura Academiei Române, 1993.

Codicele Voroneţean, ediție de Mariana Costinescu, București, Editura Minerva, 1981.

Coresi, *Tâlcul evangheliilor* (= Cazania I) *şi Molitevnic rumânesc* [1567-1568], ediție de Vladimir Drimba, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1998.

Costin, Miron, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, în *Opere*, ediție de P.P. Panaitescu, Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958.

Cronica lui Mihail Moxa (Oltenia, 1620), în B.P. Hasdeu, *Cuvente den bătrâni. Limba română vorbită între 1550-1600*, ediție de G. Mihăilă, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1983, pp. 299-425.

Diaconul Coresi, *Carte cu învățătura* (1581), ediție de Sextil Pușcariu și Alexe Procopovici, București, Atelierele Socec & Co, 1914 (= Cazania II).

BDD-A22809 © 2015 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 04:03:01 UTC)

DÎR = *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, ediție de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alexandru Mareș și Alexandra Roman-Moraru, București, Editura Academiei Române, 1979.

Dosoftei, *Dumnezăiasca Liturghie (1679)*, ediţie de N.A. Ursu, Iaşi, Mitropolia Moldovei şi Sucevei, 1980.

Dosoftei, *Parimiile preste an, Iaşi, 1683*, ediţie de Mădălina Ungureanu, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2012.

Evanghelie învățătoare (Govora, 1642), ediție de Alin-Mihai Gherman, București, Editura Academiei Române, 2011.

Floarea darurilor, în I. Gheţie, Al. Mareş (coord.), *Cele mai vechi cărţi populare în literatura română*, I, ediţie de Alexandra Moraru şi Magdalena Georgescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1996.

Ilie Miniat, *Cazanii (Bucureşti, 1742)*, ediţie de Cristina Creţu, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", 2013.

Iorga, Nicolae, *Documente româneşti din Archivele Bistriţei (Scrisori domneşti şi Scrisori private)*, Bucureşti, Editura Librăriei Socecu & Comp, 1899.

Iorga, Nicolae, *Scrisori de negustori*, București, 1925.

Istoriia a Alexandrului celui Mare din Machedoniia și a lui Darie din Persida împăraților [1619-1620], în *Cărțile populare în literatura românească*, ediție de Ion C. Chițimia și Dan Simonescu, vol. I, București, Editura pentru Literatură, 1963, pp. 3-84.

Liturghierul lui Coresi (1570), ediţie de Al. Mareş, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1969.

Manuscrisul de la Ieud, ediție de Mirela Teodorescu și Ion Gheție, București, Editura Academiei Române, 1977.

Neculce, Ion, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţie de Iorgu Iordan, Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1959.

Palia de la Orăştie (1581-1582), ediţie de Viorica Pamfil, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1968.

Povestea despre Sindipa filosoful și discipolul său [1703], în *Cărțile populare în literatura românească*, ediție de Ion C. Chițimia și Dan Simonescu, vol. I, București, Editura pentru Literatură, 1963, pp. 347-401.

Pravila ritorului Lucaci (1581), ediţie de I. Rizescu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1971.

Psaltirea Hurmuzaki, ediție de Ion Gheție și Mirela Teodorescu, București, Editura Academiei Române, 2005.

Sfântul Antim Ivireanul, *Scrieri*, ediţie de Mihail Stanciu şi Gabriel Ştrempel, Bucureşti, Editura Basilica a Patriarhiei Române, 2011.

Sindipa, în I. Gheţie, Al. Mareş (coord.), *Cele mai vechi cărţi populare în literatura română*, I, ediţie de Alexandra Moraru şi Magdalena Georgescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1996.

Şeapte taine a besearecii: Iaşi, 1644, ediţie de Iulia Mazilu, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2012.

Ureche, Grigore, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţie de Mircea Scarlat, Bucureşti, Editura Minerva, 1978.

Varlaam, *Opere. Răspunsul împotriva Catehismului calvinesc*, ediție de Mirela Teodorescu, București, Editura Minerva, 1984.

BDD-A22809 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 04:03:01 UTC)